

Jak chronić las

Poradnik leśnego aktywizmu

Jak wpłynąć na ochronę parków krajobrazowych?

wersja 1.1, wrzesień 2026

Poradnik to żywy dokument, który od czasu do czasu jest zmieniany, czekamy na Wasze uwagi, piszcie na kontakt@lasyiobywatele.pl

Spis treści

1. Czym jest park krajobrazowy i co chroni
2. Zasady ochrony parku krajobrazowego
3. Plan ochrony parku krajobrazowego
4. Ochrona lasów parku krajobrazowego na przykładzie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego

Ochrona lasów w parkach krajobrazowych

1. Czym jest park krajobrazowy i co chroni

Park krajobrazowy (PK) jest jedną z **form ochrony przyrody**, którą wymienia art. 6 ust. 1 pkt 3) ustawy o ochronie przyrody (w dalszej części opracowania nazywanej wymiennie: UOP). W Polsce mamy 125 parków krajobrazowych. Najstarszy z nich - Suwalski Park Krajobrazowy powstał w 1976 r. i obchodzi 50 lat swego istnienia. W przeszłości tworzone przez różne organy np. wojewódzkie rady narodowe, wojewodów. Zgodnie z aktualnymi przepisami park krajobrazowy tworzy sejmik województwa w drodze uchwały, która stanowi akt prawa miejscowego.

Mówiąc o parku krajobrazowym myślimy często także o ludziach, którzy zajmują się ochroną jego walorów. Parkiem krajobrazowym kieruje **dyrektor parku** lub **dyrektor zespołu parków krajobrazowych**, który powołany jest przez zarząd województwa. Dyrektor wykonuje swoje zadania przy pomocy **Służby Parku**. Parki krajobrazowe stanowią **jednostki samorządu województwa**. Działają w oparciu o ustawy: o ochronie przyrody, o samorządzie województwa, o pracownikach samorządowych, o finansach publicznych. W Polsce modele administrowania parkami krajobrazowymi różnią się między województwami. Na przykład w województwie pomorskim funkcjonuje Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych w Słupsku, obejmujący 7 parków krajobrazowych i też 7 oddziałów. Każdy oddział - to odrębny park, ze swoją Służbą Parku. W województwie kujawsko – pomorskim np. istnieje Zespół Parków Krajobrazowych nad Dolną Wisłą, obejmujący 3 parki (Góry Łosiowe, Chełmiński, Nadwiślański) oraz działają odrębne dyrekcje dla 7 pozostałych parków w województwie.

Planując rozpocząć współpracę z danym parkiem krajobrazowym warto poznać jego strukturę, aby wiedzieć z kim i w jakim zakresie należy omówić obszar do wspólnych działań.

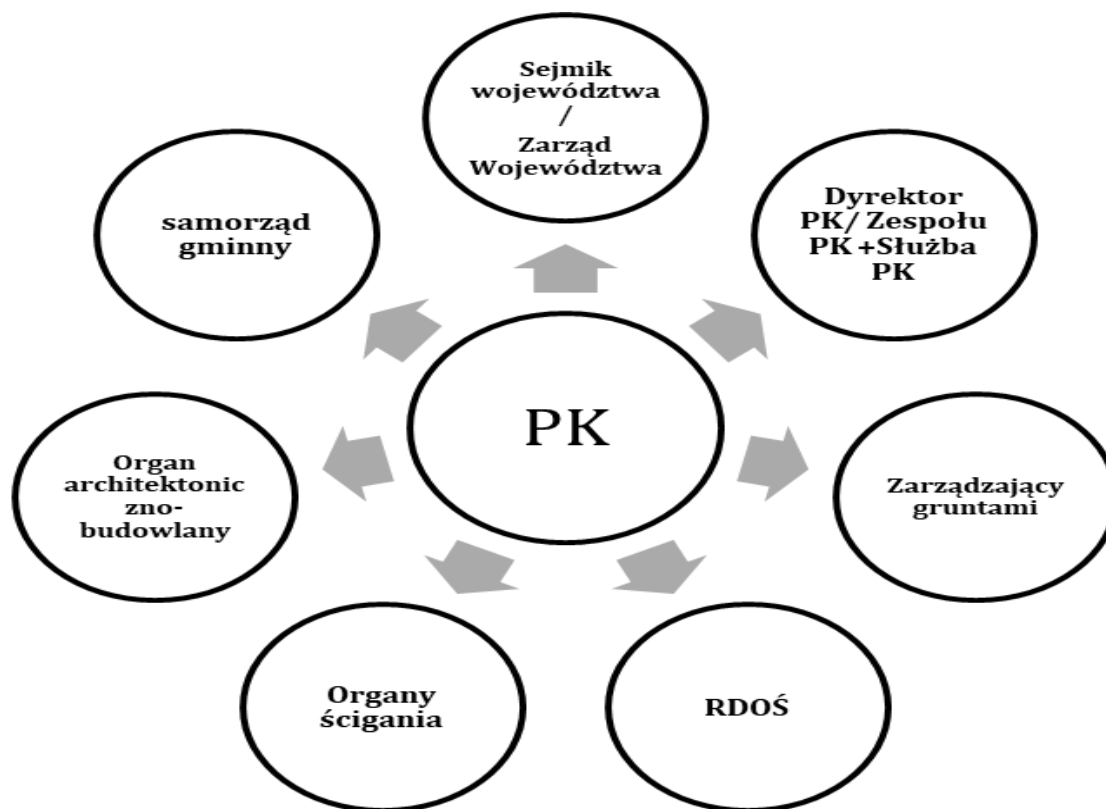
Definicję czym jest park krajobrazowy zawiera art. 16 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. Tworzy się go ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz **walory krajobrazowe w celu ich zachowania i popularyzacji w warunkach zrównoważonego rozwoju**. Definicja ta zawiera w sobie znaczenia wyjaśnione w innej części ustawy. Art. 5 UOP zawiera definicję walorów krajobrazowych, które obejmują *wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe i estetyczno-widokowe oraz związane z nimi rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody oraz elementy cywilizacyjne ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka*. Znajdąc definicję ustawową czym są walory krajobrazowe można właściwie uprościć definicję parku, że park krajobrazowy tworzy się ze względu na walory krajobrazowe w celu ich zachowania i popularyzacji w warunkach zrównoważonego rozwoju. Trzeba jednak wówczas pamiętać jak wg ustawy rozumiane są walory krajobrazowe. Pojęcie to można także uzupełnić ogólną definicją krajobrazu, którą znajdziemy w ustawie o ochronie przyrody (art. 5 pkt 2e) i ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (art. 3 pkt 16e). Ważną częścią tej definicji jest, iż jest to **postrzegana przez ludzi przestrzeń**. W kontekście społecznych oczekiwań ochrony lasów w parkach krajobrazowych postrzeganie to nieodłącznie będzie związane z wpływem na walory krajobrazowe parków.

2. Zasady ochrony parku krajobrazowego

Podstawą prawną funkcjonowania parku krajobrazowego jest **uchwała sejmiku województwa w sprawie PK**. Uchwała w sprawie parku jest aktem prawa miejscowego. Dla części parków nadal są to zarządzenia wojewody. Niezależnie jaki to akt - powinien zawierać granice parku, wymieniać cele, dla których utworzono park oraz zakazy obowiązujące na jego terenie. Dokument ten będzie też zawierał informacje o wyznaczonej otulinie. Zgodnie z art. 5 pkt 14 UOP otulinę wyznacza się indywidualnie dla parku w celu jego ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka. Zakazy obowiązujące na terenie parku można wybrać spośród zakazów określonych w art. 17 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody. Dopuszcza się zawężające wprowadzenie zakazów tzn. zakazać można mniej, ale nie więcej niż wskazuje ustawa. W kontekście ochrony lasów można zwrócić uwagę na zakaz *umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry*. Zakaz ten nie dotyczy jednak wykonywania czynności w ramach **racjonalnej gospodarki leśnej**.

Koncepcję ochrony parku zawiera jego **plan ochrony**. Uchwalany jest uchwałą sejmiku województwa i w części stanowi akt prawa miejscowego (patrz pkt 3).

Specyfiką ochrony parków krajobrazowych jest dzielenie kompetencji w zakresie jego ochrony. Odpowiedzialność za zachowanie i popularyzację walorów PK wynika z wielu przepisów prawnych i jest dzielona między wiele podmiotów: organy administracji publicznej, osoby prawne, osoby fizyczne . Główne podmioty i ich zadania wskazano na rycinie 1 oraz w tabeli 1.

//Ryc. 1. Przykładowe podmioty mające wpływ na ochronę parków krajobrazowych

Tabela 1. Podmioty i ich zadania mające wpływ na ochronę walorów PK

Lp.	podmiot	zadania związane z PK i podstawa prawna
1	Sejmik województwa/ Zarząd województwa	- tworzenie PK, zmiana granic, likwidacja PK - uchwała Sejmiku – art.16 ust. 3 UOP, - uchwalenie planu ochrony - uchwała Sejmiku – art.19 ust. 6a UOP, - nadanie Statutu PK – uchwała Sejmiku - art. 16 ust 5 UOP, - powołanie Dyrektora PK/ Zespołu PK – decyzja Zarządu województwa- art. 105 ust. 1 UOP,
2	Dyrektor PK/ zespołu parków krajobrazowych i Służba Parku	Art. 105 ust. 4 i 107 UOP: - ochrona przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości historycznych i kulturowych, - organizacja działalności edukacyjnej, turystycznej oraz rekreacyjnej, - współdziałanie w zakresie ochrony przyrody z jednostkami organizacyjnymi oraz osobami prawnymi i fizycznymi, - składanie wniosków do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dotyczących zagospodarowania przestrzennego obszarów wchodzących w skład parku krajobrazowego, - identyfikacja zagrożeń i wnioskowanie w celu ich eliminacji,

		- wnioskowanie o podejmowanie działań w celu poprawy funkcjonowania PK, - inwentaryzacja i gromadzenie dokumentacji, - realizacja zadań związanych z ochroną innych form na terenie PK, - informowanie o przepisach dotyczących form ochrony na terenie PK, - edukacja w szkołach i społeczeństwie, - przygotowuje projekt planu ochrony – <i>art. 19 ust. 1 pkt 3) UOP</i>, - bezpieczeństwo na obszarach wodnych PK – <i>art. 4 ust. 2 ustawy o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych</i>,
3	Regionalny dyrektor ochrony środowiska (RDOŚ)	- uzgadnianie uchwał Sejmiku w sprawie PK/planu ochrony PK – <i>art. 16 ust. 4, 19 ust. 6b UOP</i>, - uzgadnianie aktów planowania przestrzennego z terenu PK i otuliny – <i>art. 16 ust. 7 UOP</i>, - uzgadnianie decyzji o ustaleniu celu publicznego i decyzji o warunkach zabudowy na terenie PK i otuliny - <i>art. 53 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym</i>, - udział w ocenach oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięć (opinia o potrzebie oceny, uzgodnienie, wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach w niektórych sytuacjach)¹, - udział w ocenach oddziaływania na środowisko dla planów np. plan urządzenia lasu (PUL) – <i>art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy OOS</i>, - tworzy rezerwaty przyrody i pełni nad nimi nadzór (w tym wyznacza szlaki do ruchu na terenie rezerwatu, miejsca do zbierania runa, tworzy plan ochrony, a w nim np. miejsca do wchodzenia z psami, wydaje zgody na organizację imprez) – <i>art. 13-15 UOP</i>, - prowadzi kontrolę w zakresie gospodarczego wykorzystania zasobów przyrody – <i>art. 123 ust. 1 UOP</i>, - prowadzi postępowania dotyczące szkód w środowisku (np. w siedliskach przyrodniczych)², - organ właściwy w znacznej części przepisów dotyczących ochrony gatunkowej – <i>art. 56 ust 2 UOP</i>,
4	Zarządzający gruntami	<i>art. 16 ust. 6 UOP:</i> - rzeczywiste wykorzystanie gruntu i zasobów przyrody, - gospodarowanie wodami, - gospodarka leśna na podstawie ustawy o lasach
5	Organy ścigania	- prowadzenie dochodzenia/śledztwa w sprawach o wykroczenia/przestępstwa na terenie PK,

¹ Procedurę wydawania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach reguluje ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko zwana ustawą OOS.

² Na podstawie ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie.

6	Organ architektoniczno-budowlany	- przyjmowanie zgłoszeń/wydawanie pozwoleń na budowę – weryfikacja naruszeń przepisów przez planowaną zabudowę tu: zakazów obowiązujących na terenie PK – <i>art. 30 ust. 6 pkt 2, 35 ust. 1 pkt 1) ustawy Prawo budowlane,</i> - prowadzenie postępowań w zakresie nielegalnej zabudowy (nadzory budowlane) – <i>art. 48 ustawy Prawo budowlane,</i>
7	Samorząd gminny	- uzgadnianie uchwały w sprawie PK, planu ochrony PK (w zakresie zakazów w strefach ochrony krajobrazu) – <i>art. 16 ust. 4 oraz 19 ust. 6 c UOP,</i> - wydawanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięć (weryfikacja zakazów PK, ocena wpływu na cele ochrony PK) – <i>na podstawie ustawy OOS,</i> - wydawanie zgody na wycinkę drzew (weryfikacja zakazów PK np. w zakresie usuwania drzew śródpolnych, przydrożnych, nadwodnych), - władztwo planistyczne! i lokalna polityka w zakresie wykorzystania zasobów przyrodniczych.

Identyfikując zagrożenie dla walorów parku krajobrazowego warto ustalić podmiot najbardziej odpowiedni do skutecznego działania.

W wielu przypadkach główną rolą dyrektora PK jest wnioskowanie o eliminację zagrożeń oraz współpraca z różnymi podmiotami i w różnym zakresie.

Przykład podziału kompetencji można omówić na przykładzie lasów. Znaczna część PK obejmuje grunty leśne. Największa część z nich stanowi grunty Skarbu Państwa (SP). W imieniu SP zarządza nimi Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (PGL LP). Trzeba pamiętać, że art. 16 ust. 6 UOP wskazuje, że „grunty rolne i leśne oraz inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu”. Gospodarcze wykorzystanie tego lasu będzie regulowane przepisami ustawy o lasach oraz ustawy o ochronie przyrody. Swoje kompetencje znajdzie tu zarówno Sejmik województwa, dyrektor PK jak i zarządzający gruntami czyli w imieniu SP - miejscowy Nadleśniczy i Dyrektor RDLP.

Rozwijając tę myśl trzeba ww. przepis uzupełnić o kolejny artykuł - 105 ust. 5 UOP: *Na terenie zarządzanym PGL LP, znajdującym się w granicach parku krajobrazowego, zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z ustaleniami planu ochrony parku krajobrazowego, uwzględnionym w planie urządzenia lasu.*

Przepis ten spina obydwie ustawy wskazując relacje dwóch dokumentów: planu urządzenia lasu oraz planu ochrony PK.

Przypomnijmy:

- ✓ plan urządzenia lasu (PUL) – podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej – art. 6 ust. 1 pkt 7 ustawy o lasach
- ✓ trwale zrównoważoną gospodarkę leśną prowadzi się według PUL lub uproszczonego PUL (dla lasów nie stanowiących własności SP), z uwzględnieniem w szczególności następujących celów:
 - zachowania lasów i korzystnego ich wpływu na klimat, powietrze, wodę, glebę, warunki życia i zdrowia człowieka oraz na równowagę przyrodniczą;
 - ochrony lasów, zwłaszcza lasów i ekosystemów leśnych stanowiących naturalne fragmenty rodzimej przyrody lub lasów szczególnie cennych ze względu na: a)

zachowanie różnorodności przyrodniczej (...) c) walory krajobrazowe – art. 7 ust. 1 ustawy o lasach

- ✓ PUL sporządza się, z uwzględnieniem: przyrodniczych i ekonomicznych warunków gospodarki leśnej - art. 18 ust. 1 ustawy o lasach
- ✓ art. 3 pkt 1, 2, 3 UOP wskazuje, iż cele ochrony przyrody są realizowane przez:
 - 1) uwzględnianie wymagań ochrony przyrody w (...) działalności gospodarczej i inwestycyjnej;
 - 2) obejmowanie zasobów, tworów i składników przyrody formami ochrony przyrody;
 - 3) opracowywanie i realizację ustaleń planów ochrony dla obszarów podlegających ochronie prawnej, programów ochrony gatunków, siedlisk i szlaków migracji gatunków chronionych
- ✓ art. 18 ust. 1 UOP: Dla parków narodowych, rezerwatów przyrody i **parków krajobrazowych sporządza się i realizuje plan ochrony.**

Co z tego wynika?

W PK co do zasady prowadzi się gospodarkę leśną na podstawie ustawy o lasach, ale uwzględnia się przepisy wynikające z ustawy o ochronie przyrody. Jeśli zatem las jest na terenie PK to muszą być uwzględnione przepisy z nim związane wynikające z jego istnienia. Zgodnie z definicją PK utworzono „ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Częścią zrównoważonego rozwoju jest zrównoważona gospodarka leśna, która z założenia prowadzona jest w oparciu o PUL, który uwzględnia cele związane z zachowaniem bioróżnorodności i ochroną walorów krajobrazowych. W tym samym celu tworzy się PK. Konsekwencją utworzenia PK jest potrzeba sporządzenia i realizacji planu ochrony. Plan ochrony określa m.in. sposoby korzystania z obszarów udostępnionych do gospodarowania. Te sposoby gospodarowania powinny być uwzględnione w PUL, po to aby miejscowy nadleśniczy mógł wykonać obowiązki wynikające z art. 105 ust. 5 UOP tj. wykonać zadania w zakresie ochrony przyrody zgodnie z planem ochrony PK.

Warto prześledzić tu podział kompetencji i ilość podmiotów uczestniczących w całym procesie: projekt planu ochrony przygotowuje dyrektor PK, uzgodni go RDOŚ, uchwali Sejmik województwa, ustalenia planu ochrony uwzględni w PUL i przekaże tak przygotowany PUL poprzez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych (DGLP) Ministrowi Klimatu i Środowiska w celu zatwierdzenia - Dyrektor RDLP, zatwierdzi PUL - Minister Klimatu i Środowiska, a zadania w zakresie ochrony przyrody wynikające z planu ochrony wykona miejscowy Nadleśniczy.

Skomplikowane zależności, ale ich poznanie pozwala zrozumieć, że plan ochrony PK to ważne narzędzie, a jego ustalenia odnoszą się w różnych częściach swej treści do gospodarki leśnej np. poprzez:

- cele ochrony przyrody oraz przyrodnicze, społeczne i gospodarcze uwarunkowania ich realizacji,
- identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków,
- wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych,
- określenie zakresu prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu,
- wskazanie obszarów udostępnianych (...) i dla innych form gospodarowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów.

Uczestnicząc w dyskusjach na temat gospodarki leśnej na terenie PK warto zapoznać się z ustaleniami planu ochrony dotyczącymi sposobów gospodarowania na terenach leśnych PK.

3. Plan ochrony parku krajobrazowego

Plan ochrony PK sporządza się na okres 20 lat. Projekt dokumentu przygotowuje dyrektor PK/zespołu PK wykonując prace określone w art. 20 ust. 2 UOP. Szczegółowy tryb przygotowania planu ochrony PK określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z 2005 r.³ W ramach prac nad planem powstaje obszerna dokumentacja podsumowująca wyniki prac obejmująca dane inwentaryzacyjne, diagnozę stanu walorów PK oraz wskazania do ochrony. Na podstawie tej dokumentacji często nazywanej dokumentacją planu ochrony formułowany jest plan ochrony PK – uchwała sejmiku województwa. Warto rozróżniać obydwa pojęcia. Plan ochrony, będący częścią uchwały, stanowi często podsumowanie badań, analiz, wypracowane rozwiązania w zakresie zachowania walorów parku. Uzasadnienie merytoryczne i rozwinięcie rozważań dotyczących wprowadzonych ustaleń można znaleźć zaglądając do dokumentacji planu, która stała się podstawą sformułowania jego zapisów.

Dokument tworzony jest często w modelu partycypacji społecznej. Konsultacje społeczne obejmują spotkania dyskusyjne, spotkania w grupach roboczych, tematycznych. Ostatecznie dokument jest poddawany postępowaniu z udziałem społecznym w trybie ustawy OOŚ. Swoje spostrzeżenia dotyczące potrzeb ochrony lasów PK można przekazać w trakcie prac nad planem ochrony.

W ochronę ekosystemów leśnych na terenie PK można zaangażować się już na etapie tworzenia planu ochrony PK.

Zakres treści, które regulować ma plan ochrony PK, czyli uchwała sejmiku, jest ściśle określony ustawą o ochronie przyrody. Delegację zawiera art. 20 ust. 4 UOP:

- cele ochrony przyrody oraz przyrodnicze, społeczne i gospodarcze uwarunkowania ich realizacji,
- identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków,
- wskazanie obszarów realizacji działań ochronnych,
- określenie zakresu prac związanych z ochroną przyrody i kształtowaniem krajobrazu,
- wskazanie obszarów udostępnianych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, amatorskiego połowu ryb i dla innych form gospodarowania oraz określenie sposobów korzystania z tych obszarów,
- ustalenia do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych,
- określenie granic stref ochrony krajobrazów stanowiących w szczególności przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, wyznaczonych w obrębie krajobrazów priorytetowych, zidentyfikowanych w ramach audytu krajobrazowego, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, istotnych dla zachowania walorów krajobrazowych parku krajobrazowego, wraz ze wskazaniem które z zakazów, wymienionych w art. 17 ust. 1a, obowiązują w danej strefie,
- wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym.

³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94 poz. 794).

Warto wiedzieć, że dokumentacja planu ochrony to zbiór danych, analiz, ekspertyz, a plan ochrony PK to już wyselekcjonowane z dokumentacji ustalenia, które stanowią treść uchwały sejmiku w sprawie planu ochrony PK – niewykraczające poza delegację ustawową.

W odróżnieniu do uchwały w sprawie PK plan ochrony jest aktem prawa miejscowego tylko w zakresie dwóch ostatnich pozycji tj. stref ochrony krajobrazów oraz wykazu obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym. W pozostałym zakresie jest aktem o charakterze instrukcji i wytycznych kreujących, co do zasady spójną koncepcję ochrony. Podkreślenia wymaga, że plan ochrony PK skierowany jest do różnych podmiotów, które dzielą kompetencje w zakresie ochrony jego walorów. Do każdego podmiotu - w zakresie w jakim dotyczy to jego kompetencji i obowiązków. Stąd podstawowym zadaniem dyrektora PK jest współpraca z wszystkimi podmiotami na rzecz realizacji ustaleń planu ochrony.

Istotnym elementem koncepcji ochrony PK, wzmacniającym skuteczność ochrony, jest wyznaczenie w planie ochrony PK **stref ochrony krajobrazu**. Ich wyznaczenie umożliwia wprowadzenie dodatkowych zakazów na terenie PK, w granicach wyznaczonych stref. Zakazy te określa art. 17 ust. 1a UOP. Możliwość wprowadzenia tych zakazów uzależniono od obowiązywania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Na terenach, gdzie obowiązuje miejscowy plan można wprowadzić tylko zakaz lokalizowania nowych obiektów budowlanych lub zalesienia. Na obszarach bez obowiązującego miejscowego planu dodatkowo można ograniczyć parametry nowej zabudowy do 2 kondygnacji i wysokości 7 m lub zakazać zabudowy odbiegającej od lokalnej formy architektonicznej. Warunkiem wyznaczenia stref ochrony krajobrazu w planie ochrony jest istnienie **audytu krajobrazowego** i objęcie w tym dokumencie PK lub jego części **krajobrazem priorytetowym**. Audyt krajobrazowy tworzy się na poziomie województwa uchwałą Sejmiku. Z tego powodu znaczna część aktualnie obowiązujących planów ochrony PK nie zawiera wyznaczonych stref ochrony krajobrazu. Powstały bowiem przed przyjęciem uchwał sejmików w sprawie audytów krajobrazowych. Sukcesywne wchodzenie w życie uchwał sejmików w sprawie audytów krajobrazowych spowoduje potrzebę aktualizacji obowiązujących planów ochrony PK. Wprowadzenie SOK zwiększa skuteczność ochrony walorów krajobrazowych. Z tego powodu w wielu przypadkach Dyrektor PK przystąpi z pewnością do zmiany planu ochrony przed upływem okresu jego obowiązywania. Trzeba pamiętać, że do zmiany planu ochrony zastosowanie będą miały te same przepisy co do jego utworzenia. Będą wymagały przygotowania uzasadnienia merytorycznego, uzgodnienia z RDOŚ i właściwymi Radami Gmin oraz przeprowadzenia procedury udziału społecznego.

Obiekty, które znalazły się w wykazie obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym korzystają z dodatkowej ochrony wynikającej z art. 17 ust. 1 b UOP, który zakazuje ich niszczenia i uszkodzania. Przypomnieć trzeba, że ta część planu ochrony PK jest aktem prawa miejscowego. Ma więc zastosowanie także w sprawach indywidualnych postępowań administracyjnych.

Plan ochrony jest aktem prawa miejscowego tylko w części wskazanej w ustawie: wyznaczonych stref ochrony krajobrazu oraz wykazu obiektów istotnych historycznie i kulturowo.

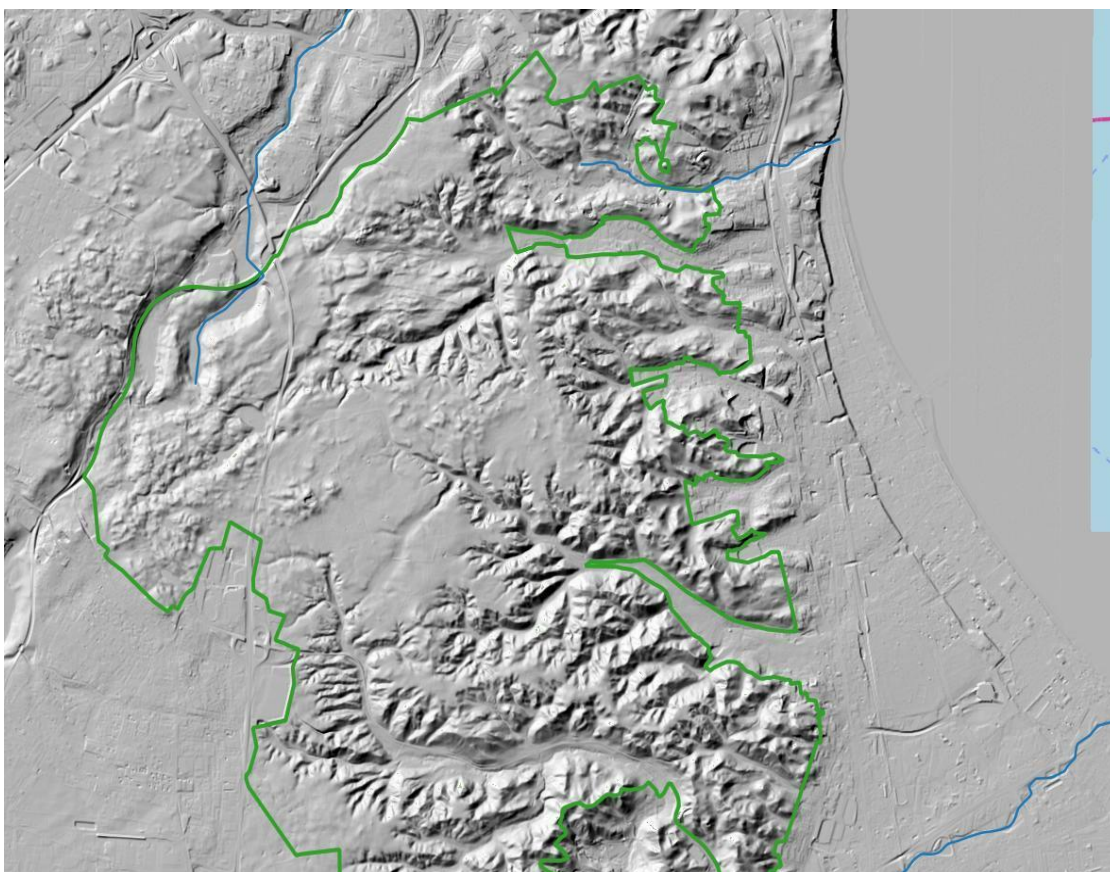
Plan ochrony PK stanowić powinien spójną koncepcję ochrony. Działania ochronne, sposoby gospodarowania czy wskazania do aktów planowania przestrzennego mają eliminować zagrożenia zidentyfikowane podczas prac nad planem. Wśród takich zagrożeń dla ekosystemów leśnych może znaleźć się niewłaściwie prowadzona gospodarka leśna.

4. Ochrona lasów parku krajobrazowego na przykładzie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego

Trójmiejski Park Krajobrazowy (TPK) znajduje się w województwie pomorskim. Jest jednym z siedmiu parków krajobrazowych wchodzących w strukturę Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych w Słupsku. Utworzony został w 1979 r. Obejmuje powierzchnię 19 930 ha, posiadając otulinę o powierzchni 16 542 ha. Głównym walorem Parku jest jego położenie w obrębie strefy krawędziowej wysoczyzny morenowej Pojezierza Kaszubskiego, określanym jako unikat morfologiczny w skali Europy. Z położeniem tym związana jest urozmaicona rzeźba terenu z głębokimi dolinami, rozcięciami erozyjnymi tworzącymi warunki siedliskowe o podgórskim charakterze. Na znacznej powierzchni Parku nachylenia stoków przekraczają 20°. Ponad 90 % Parku to powierzchnia leśna, w tym: 95,36 % w zarządzie PGL LP (jedno Nadleśnictwo - Gdańsk), 2,89 % to lasy komunalne, a 1,75 % - lasy prywatne. Park usytuowany jest na zapleczu milionowej aglomeracji tzw. Małego (Wejherowo, Reda, Rumia) i Dużego Trójmiasta (Gdańsk, Sopot, Gdynia). W 2022 r., po 43 latach istnienia, TPK po raz pierwszy doczekał się uchwalenia planu ochrony. W tym samym czasie rozpoczęły się też prace nad nowym PUL dla Nadleśnictwa Gdańsk na lata 2025-2034. W okresie uchwalania planu ochrony tylko 1,16 % powierzchni TPK objęte było ochroną rezerwatową (na koniec 07.2026 - 1,94%). Istotnym uwarunkowaniem Parku jest ponadprzeciętna ilość drzewostanów przeszlorębnych, nieszablony sposób dotychczasowego gospodarowania oraz znaczenie społeczne lasów Parku.

Fot. 1 Fragment krajobrazu leśnego TPK

Ryc. 2 Fragment TPK wg Numerycznego Modelu Terenu

Koncepcję ochrony Parku w zakresie ochrony siedlisk leśnych oparto na założeniach, że zagrożeniami dla walorów Parku są:

- realizacja PUL dla Nadleśnictwa Gdańsk, zakładającego dążenie do obniżenia średniego wieku drzewostanów oraz zmniejszenie w skali Parku udziału zwartych drzewostanów dojrzałych i starych na rzecz drzewostanów w fazie odnawiania cięciami częściowymi, przerębowymi i gniazdowymi,
- zmniejszenie w skali Parku udziału drzewostanów i drzew starych wskutek prowadzonej gospodarki leśnej – wymiany pokoleń lasu,
- niewystarczająca ilość płatów żyznych i kwaśnych buczyn oraz kwaśnych dąbrów w terminalnej fazie rozwojowej,
- potencjalne ryzyko przypadkowego zniszczenia cennych elementów przyrody nieożywionej i ożywionej lub wartości kulturowych podczas prac w ekosystemach leśnych,
- zmniejszenie ilości mikrosiedlisk nadrzecznych, w tym martwego drewna różnych form.

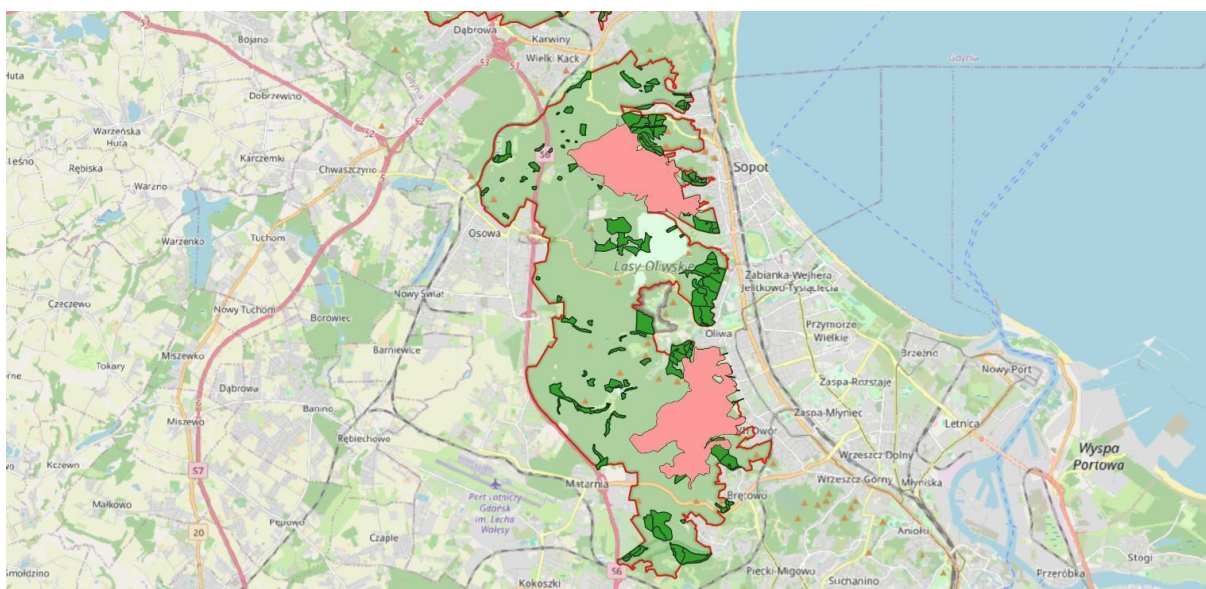
Odpowiadając na potrzeby eliminacji zagrożeń przygotowano koncepcję ochrony, którą dla uproszczenia można przedstawić w kilku punktach:

☐ **Naturalne procesy na fragmentach lasu**

Koncepcja ochrony parku zakłada powierzchnie bez pozyskania drewna: drzewostany referencyjne, rekomendowane rezerваты przyrody, mające stanowić fragmenty rodzimej przyrody do naturalnego rozwoju i rozpadu.

Ryc. 3 Powierzchnie naturalnych procesów - drzewostany referencyjne wg planu ochrony TPK w południowym kompleksie Parku

Ryc. 4 Powierzchnie naturalnych procesów - drzewostany referencyjne oraz rekomendowane rezerwy przyrody wg planu ochrony TPK w południowym kompleksie Parku

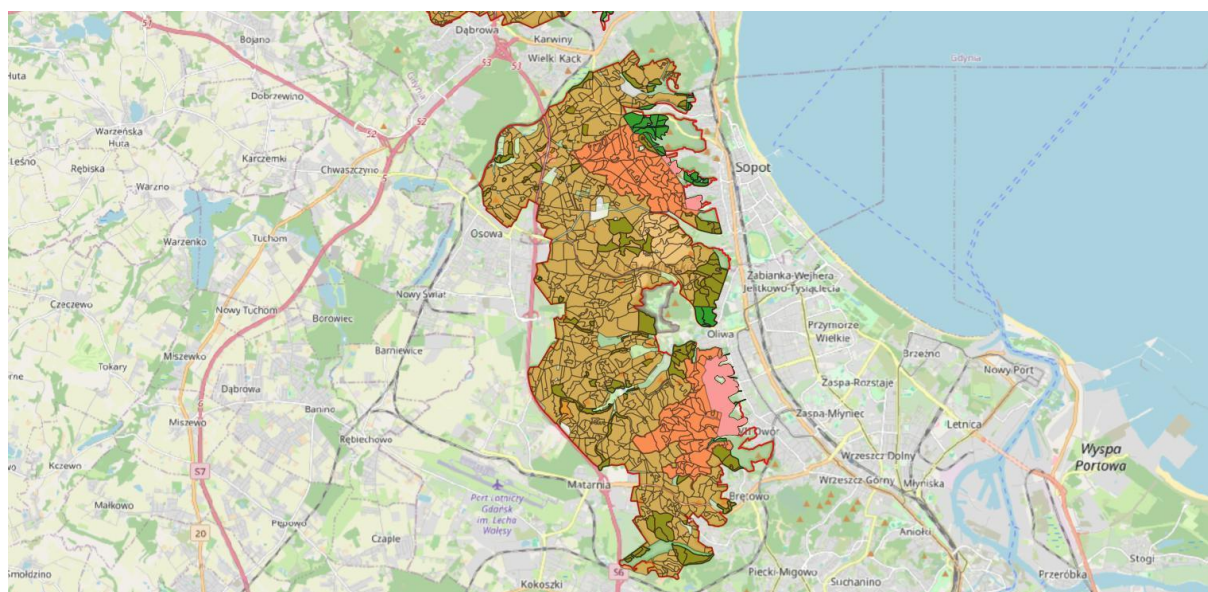
☐ Indywidualne potrzeby hodowlano-ochronne (strefa ustaleń BM_I_3)

Strefa BM_I_3⁴ planu ochrony TPK podkreśla potrzebę dominacji optymalnej przy obecności terminalnej fazy drzewostanów. Założeniem tej strefy nie jest wyłączenie z pozyskania, ale jego planowanie podczas taksacji w oparciu o dodatkowe kryteria:

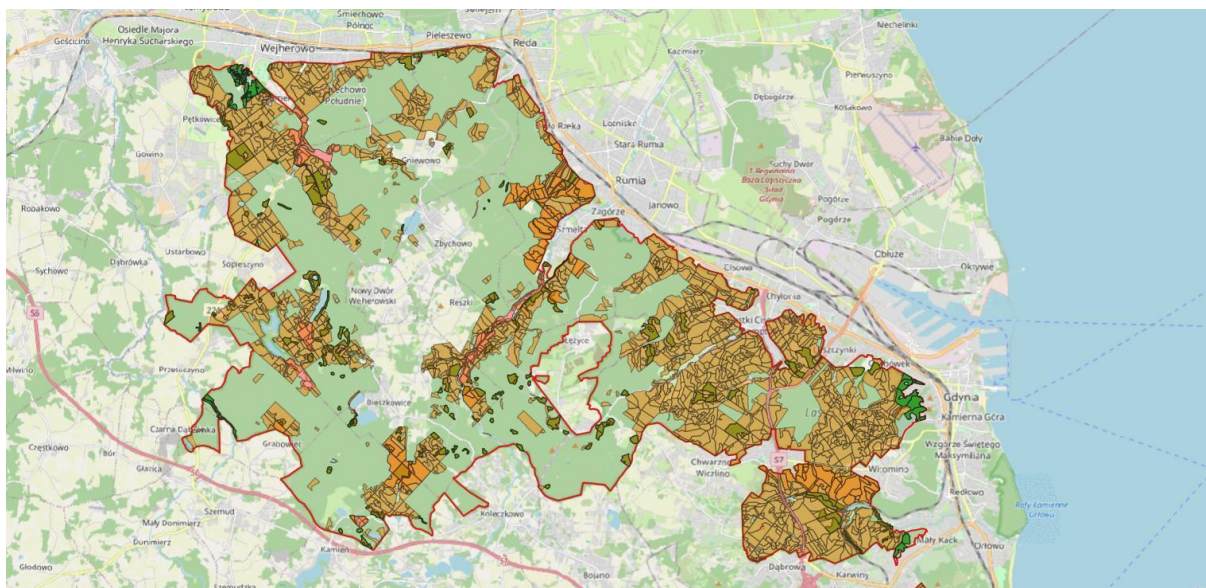
⁴ Plan ochrony TPK określił obszary realizacji działań i rekomendacji obejmując je strefami ustaleń, co umożliwiło wskazanie ich zasięgu przestrzennego. Wśród tych stref znajduje się np. strefa: BM_I_3 Modyfikacja planowania gospodarki leśnej przez zaliczenie do gospodarstwa specjalnego i stosowanie poszerzonej listy kryteriów kwalifikacji drzewostanów do użytkowania rębnego lub strefy z grupy BK_I Zachowanie krajobrazu leśnego

- ✓ cel hodowlany w postaci typu drzewostanu zgodnego z potencjalną roślinnością naturalną,
- ✓ potrzeba odnowienia drzewostanów niestabilnych oraz podtrzymania efektu zainicjowanych wcześniej cięć,
- ✓ **potrzeba zachowania niektórych drzewostanów, co najmniej przez kolejny okres urzędzenia lasu, ze względu na ich szczególną rolę w ekosystemie, w szczególności ze względu na występowanie gatunków związanych ze starodrzewem, występowanie gatunków roślin, grzybów lub zwierząt potencjalnie wrażliwych na cięcia odnowieniowe; szczególną rolę drzewostanów na stokach dla opóźniania spływu powierzchniowego i retencji ekosystemowej.**
- ✓ **potrzeba zachowania niektórych drzewostanów, co najmniej przez kolejny okres urzędzenia lasu, ze względu na ich rolę społeczną, w szczególności położenie w sąsiedztwie szlaków i ścieżek turystycznych lub przy historycznych trasach spacerowych w Lasach Oliwskich i Sopockich.**

Istotą ustaleń tej strefy jest możliwie jak najdłuższe przetrzymywanie „na pniu” drzewostanów starych.

Ryc. 5 Powierzchnie naturalnych procesów - drzewostany referencyjne oraz rekomendowane rezerwy przyrody oraz zasięg strefy BM_1_3 wg planu ochrony TPK w południowym kompleksie Parku

Ryc. 6 Powierzchnie naturalnych procesów - drzewostany referencyjne oraz rekomendowane rezerwy przyrody oraz zasięg strefy BM_I_3 wg planu ochrony TPK w północnym kompleksie Parku

☐ Strefowanie

Istotą tej części koncepcji było utrzymanie stosowanego już przez Nadleśnictwo modelu podziału nadleśnictwa na obszary o różnych funkcjach, w tym przyrodniczej i społecznej – strefy ustaleń planu ochrony TPK: BK_I_2abc.

☐ Unaturalnienie lasów

Na całej powierzchni Parku zaleca się przyjęcie w planowaniu pozyskania i hodowli lasu:

- ✓ docelowy typ drzewostanu (TD) zgodny z naturalnym składem potencjalnej roślinności naturalnej, ale: akceptacja naturalnego odnowienia, nawet jeśli ich skład jest tylko częściowo zgodny z docelowym TD, zachowanie starych drzewostanów bukowo-sosnowych, jeżeli wartości biocenotyczne przeważają nad negatywnym wpływem gatunków niezgodnych z siedliskiem,
- ✓ niewprowadzanie w odnowieniach gatunków obcych, ale: akceptacja naturalnego obsiewu świerka, modrzewia, daglezi i wprowadzanie w domieszkach – tam gdzie występują jako element krajobrazowy,
- ✓ stosowanie rębni tworzących złożoną strukturę tj. preferowanie małopowierzchniowych cięć częściowych i przerębnych, z wydłużonym okresem odnowienia i akceptacją dziesięcioleci bez cięć,
- ✓ przy wszelkich cięciach rębnych pozostawianie fragmentów starego drzewostanu na 5-15% wydzielenia,
- ✓ trzebieże popierające także tendencje do rozwoju cech biocenotycznych.

☐ Ochrona cennych elementów przyrody i kultury w przestrzeni leśnej

Na całej powierzchni Parku zachowanie elementów istotnych dla jego walorów, jak:

- ✓ Drzewa biocenotyczne w rozszerzającym ujęciu co należy uznać za drzewo biocenotyczne
- ✓ Stanowiska gatunków chronionych, rzadkich i zagrożonych
- ✓ Miejsca erodowane
- ✓ Strome skarpy mszyste
- ✓ Drobne oczka wodne, w tym olsy
- ✓ Wycieki i wysięki wód ze skarpą niszy Źródłiskowej i fragmentem drzewostanu zapewniającym stabilność warunków mikroklimatycznych
- ✓ Drobne cieki, ze strefą brzegową, skarpami, fragmentem drzewostanu zapewniającym stabilność warunków mikroklimatycznych
- ✓ Głazy narzutowe
- ✓ Grzbiety wzgórz morenowych (przekształcane przy prowadzeniu szlaków zrywkowych)
- ✓ Stanowiska archeologiczne
- ✓ Mielerze (bez zrywki)
- ✓ Drogi brukowe, trójkątne, kamienne słupy oddziałowe, kamienie pamiątkowe
- ✓ Sieć historycznych szlaków spacerowych

Ryc. 7 Sieć historycznych szlaków spacerowych w lasach Oliwsko-Sopockich południowego kompleksu TPK (cenne elementy kultury w przestrzeni leśnej, uwzględnione także w wykazie obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym korzystające z dodatkowej ochrony wynikającej z art. 17 ust. 1 b UOP)

Szczegółowo z koncepcją planu ochrony można zapoznać się na stronie internetowej TPK: [Trójmiejski Park Krajobrazowy / Plany Ochrony](#)

Porównując ustalenia różnych planów ochrony PK, plan ochrony TPK zawiera dosyć szczegółowe ustalenia dotyczące gospodarki leśnej. Wdrażaniu ustaleń tego planu ochrony sprzyjały:

- ✓ kończąca się rewizja PUL na lata 2015-2024 dla Nadleśnictwa Gdańsk i przystąpienie do sporządzenia nowego PUL na lata 2025-2034, a tym samym potrzeba uwzględnienia w nowym PUL ustaleń planu ochrony TPK,
- ✓ inicjatywy społeczno-polityczne, jak np. Moratorium MKiŚ z 8.01.2024 r., dyskusje w ramach Ogólnopolskiej Narady o Lasach, podjęcie prac nad wyznaczaniem lasów o wiodącej funkcji społecznej, starolasów, realizacja inicjatywy „100 rezerwatów na 100-lecie LP”, wyznaczenie nadleśnictw puszczańskich,
- ✓ aktywny udział Służby Parku w procesie tworzenia PUL dla Nadleśnictwa Gdańsk, w spotkaniach organizowanych przez Nadleśnictwo Gdańsk w ramach inicjatywy „Las dla Nas”, z głosem w Radzie LKP Lasy Oliwsko-Darżlubskie, w ww. inicjatywach społeczno-politycznych.

Pomimo tak dużego zaangażowania nie udało się przekonać sporządzających projekt PUL do uwzględnienia planu ochrony TPK w całości. Przyczyną rozbieżności stanowisk między przygotowującym projekt PUL a TPK jest głównie inne spojrzenie na fazę nekrotyczną drzewostanów, odmienna interpretacja co do zakresu uwzględnienia planu ochrony PK w PUL, uwzględnienia ustaleń strefy BM_I_3 oraz planowania cięć w rekomendowanych rezerwach przyrody. Ostatecznie stało się to przedmiotem analiz na szczęblu Ministra Klimatu i Środowiska. MKiŚ odmówił zatwierdzenia PUL dla Nadleśnictwa Gdańsk ze względu na brak uwzględnienia w całości planu ochrony TPK. Realizacja prac gospodarczych na terenie TPK bez zatwierdzonego PUL wzbudziła obawy samorządów miast Gdańska, Gdyni i Sopotu, które podjęły uchwały, aby zaapelować o wstrzymanie cięć do czasu zatwierdzenia PUL, uwzględniającego plan ochrony TPK.

Warto też zwrócić uwagę, że plan ochrony TPK, mówiąc o ochronie ekosystemów leśnych wskazuje także na zagrożenia dotyczące rekreacyjnego użytkowania lasów Parku. Analiza strony internetowej TPK wskazuje, że jednym z istotnych zagrożeń jest wandalizm związany z nielegalnym tworzeniem tras rowerowych typu single track. Podkreślane w tym aspekcie jest przede wszystkim negatywne oddziaływanie związane z uruchamianymi procesami stokowymi na mało odpornym podłożu morenowym oraz zagęszczenie ścieżek i szlaków wykorzystywanych do różnych form rekreacji. Powoduje to trudności w dzieleniu się przestrzenią między wyczynowo i szybko jeżdżącymi rowerzystami a resztą użytkowników parku. Szczegółowo to zagadnienie wyjaśnia Służba Parku na swojej stronie internetowej:

[Dlaczego Single Tracki Mogą Być Zagrożeniem Dla Przyrody?](#)

[Single Tracki na Terenie Tpk /](#)

[Czynny Sprzeciw Służby Parku na Wandalizm w Lasach Tpk](#)

Osoby, które włożyły pracę w powstanie tego odcinka poradnika: Anna Moś

Projekt finansowany przez Komisję Europejską w ramach Programu Równych Praw realizowanego ze środków programu CERV finansowanego ze środków Komisji Europejskiej w ramach programu „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości” na lata 2021 – 2027.

Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej lub Komisji Europejskiej. Unia Europejska ani organ przyznający nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

**Finansowane przez
Unię Europejską**